कषि त्रि० कष–हिंसायां इन्। हिंसाकारके उणादिकोषः।

कषीका स्त्री कष–हिंसने "कषिदुषिभ्यामीकन्" उणा० कर्मणि ईकन्। १पक्षिजातौ उज्ज्वल०। शब्दकल्पद्रुमे ह्रस्वमध्यपाठः प्रामादिकः उणादिसूत्रे ईकनो दीर्घतया निर्देशात्। इत उत्तरत्र फर्फरीकादयश्चेत्यादौ सर्वत्र दीर्घादेरेवानुवृत्तेः दीर्घादेरेवोचितत्वात्। कषत्यनया करणे ईकन्। २खनित्रे स्त्री शब्दचि०।

कषेरुका स्त्री कशेरुकावत्। (केशुर) तृणकन्दे रायमुकुटः।

कष्कष पु० कषित्यव्यक्तं शब्दमुच्चार्य्य कषति कष–हिंसने अच्। कृमिभेदे। "येवाषासः कष्कषास एजत्काः शिपवित्नुकाः। दृष्टश्च हन्यतां कृमिरुतादृष्टश्च हन्यताम्" अथ० ५,२३,७।

कष्ट न० कष–क्त "कृच्छ्रगहनयोः कषः" पा० नेट्। १पीड़ायाम् व्यथायाम्, "कष्टं युद्धे दश शेषाः श्रुता मे" भा०आ०३अ०। "एकस्य कष्टस्य न यावदन्तम्" पञ्चत० २पीड़ायुक्ते ३गहने ४पीड़ाकारके च त्रि० "बन्धनानि च कष्टानि परप्रेष्यत्वमेव च" मनुः। "मोहादभूत् कष्टतमः प्रबोधः" रघु०। "शीतातपादिकष्टानि सहतेऽन्यानि सेवकः" पञ्चत० "ततः कष्टतरं नु किम्" गीता। "एतत्कष्टतमं विद्याच्चतुष्कं कामजे गणे"। "क्रोधजेऽपि गणे विद्यात् कष्टमेतत्त्रिकं बुधाः" मनुः। ५कष्टसाध्ये बहूपायेन शाम्ये रिपुरोगादौ। "स हि कष्टतमो रिपुः" "कृतज्ञं धृतिमन्तं च कष्टमाहुररिं बुधाः" मनुः। रोगाणां कष्टता च बह्वायाससाध्यता यथोक्तं सुश्रुते "केवलः समदेहाग्नेः सुखसाध्यतमोगदः। अतोऽन्यथा त्वसाध्यः स्यात् कृच्छ्रोव्याभिश्रलक्षणः। क्रियायास्तु गुणालाभे क्रियामन्यां प्रयोजयेत्। पूर्वस्यां शान्तवेगायां न क्रियासङ्करो हितः। गुणालाभेऽपि सपदि यदि सैव क्रिया हिता। कर्त्तव्यैव तदा व्याधिः कृच्छ्रसाध्यतमो यदि"। तथा च रोगः त्रिविधः साध्यः असाध्यः याप्यश्च। तत्र साध्योऽपि द्विविधः अल्पायाससाध्योबह्वायाससाध्यश्च बह्वायाससाध्यस्यैव कष्टता। कष्टसाध्याश्च रोगाः सुश्रुते तत्तत्स्थाने उक्तास्तत एवायसेयाः। कष्टसाधने ६पापे च। "कष्टाय क्रमणे" पा० क्यङ् "कष्टायते कष्टं पापं कर्त्तुमुत्सहते इत्यर्थः" सि० कौ०। अलङ्कारोक्ते ७दोषभेदे यत्र सन्ध्यादिना अर्थस्य दुर्बोधत्वं तत्र कष्टत्वम् "कष्टं तदर्थावगमोदुरायत्तोभवेद् यदि" इत्यक्तलक्षणात् तच्च सन्धिकृतम् अतएव सा० दर्पणे "सन्धौ विश्लेषाश्लीलकष्टताः" इत्युक्त्वोदाहृतम् "उर्व्यसावत्र चार्वङ्गि! मर्वन्ते चार्ववस्थितिः" इदन्तु वाक्यगतम्। क्लिष्टत्वमप्यस्यैव नामान्तरं "अवाचकत्वं क्लिष्टत्वमिति" सा० द० पदगतदोषे उक्त्वा "क्षीरोदजावसति जन्मभुवः प्रसन्नाः" इति अत्र अर्थप्रतीतेर्व्यवहितत्वमिति तत् लक्षयित्वा क्षीरोदजालक्ष्मीस्तस्या वसतिः पद्मं तस्य जन्मभुवो जलानि" अर्थावबोधे व्यवधानं दर्शितम्। [त्रिका०। २पीडाकारके त्रि०।

कष्टकार पु० कष्टं करोति कृ–अण् उप०स०। १संसारे

कष्टरिपु पु० कर्म०। कष्टसाध्ये रिपौ स च मनुनोक्तलक्षणो यथा "प्राज्ञं कुलीनं शूरञ्च दक्षं दातारमेव च। कृतज्ञं धृतिमन्तञ्च कष्टमाहुररिं बुधाः" इति।

कष्टस्थान न० कष्टस्य स्थानम्। दुःखदस्थाने हारा०।

कस गतौ भ्वा० पर० सक० सेट्। कसति अकसीत्–अकासीत्। चकास–ज्वलादित्वात् कर्त्तरि वा ण। कासः। यङ् चनीकस्यते यङ् लुक् चनीकसीति–कस्ति। प्रनिकसति

उद्+ऊर्द्ध गतौ "उत्कसन्तु हृदयान्यूर्द्धं प्राण उदीषतु" अथ० ११,९,२१"।

निस्+निर्+अपगतौ निष्कसति। णिचि निष्कासयति "निरकासयद्रविमपेतवसुम्" माघः।

वि+प्रकाशे। विकसति पङ्कजकलिका "फुल्लश्चैते विकसिते" अमरः "स प्रीतियोगात् विकसन्मुखश्रीः" कुमा०। "क्षणदृष्टिपातविकसद्वदनाम्" माघः। "विकसद्भिरास्यकमलैः कमलैः प्रमदाः" माघः "मुखं विकसितस्मितं वशितवक्रिमप्रेक्षितम्" मालतीमा०। णिचि विकासयति व्यचीकसत्। "वचनेन चोपकुसुमं व्यचीकसत्" माघः। "वौ कसल सेत्या०" पा० इनि विकासी। वरच्। विकस्वरः "मुदा रमन्ते कलभा विकस्वरैः" माघः।

अनु+वि+अनुरूपविकाशे "अन्तर्जलेऽनुविकसन्मधुमाधवीनाम्" भाग० ३,१५,१७।

प्रवि+प्रकर्षविकाशे प्रविकसति चिरायद्योतिताशेषलोके" माघः

सम्+सम्यग्गतौ सङ्कसुकः।

कस शातने गतौ च अदा० इदित् आत्म० सक० सेट् शातनमिह नाशनम्। कंस्ते अकंसिष्ट। चकंसे। प्रनिकंस्ते। कर्मणि कंस्यते। अकंसि।

कस शातने गतौ च सक० अदा० आत्म० सेट्। शातनमत्र नाशनम्। कस्ते अकसिष्ट। चकसे प्रनिकस्ते।

कस पु० कस–अच्। (कषटीपातर) कषपाषाणे भरतः।